

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Georgien 2007

---

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Efter "Rosornas revolution" i Georgien senhösten 2003 har den georgiska regeringen genomfört omfattande reformer inom ekonomin och statsförvaltningen. Ansträngningar har också gjorts på flera områden av betydelse för de mänskliga rättigheterna. Stora problem kvarstår dock. Centralregeringen saknar fortfarande kontroll över utbrytarregionerna Abchazien och Sydossetien. I dessa båda områden är läget för de mänskliga rättigheterna betydligt sämre än i övriga landet.

Förhållandena i georgiska fängelser och häkten är alltför undermåliga: den kraftigt intensifierade brottsbekämpningen har lett till överfulla anstalter med ofta omänskliga villkor. Förnedrande behandling och tortyr förekommer. Polisbrutalitet och misshandel, ibland med dödlig utgång, har rapporterats även utanför fängelsemurarna. Godtyckliga arresteringar och häktningar förekommer fortfarande. Strafffrihet för personal ur de så kallade säkerhetsstrukturerna är fortsatt ett problem. Domstolsväsendet är långt ifrån oberoende av den verkställande makten. Beslut om att straffbarhetsåldern för barn skall sänkas från 14 till 12 år fattades under året.

Sammanlagt finns cirka en kvarts miljon internflyktingar i Georgien. Dessa lever under svåra förhållanden, och deras villkor har snarast försämrats på senare tid. Flyktingar har vid flera tillfällen tvångsflyttats från förläggningar som utrymms, utan skälig kompensation. Personer som tillhör olika slags minoriteter – språkliga, religiösa, sexuella med mera – utsätts för diskriminering i varierande utsträckning.

Flera organisationer som verkar för mänskliga rättigheter i landet uppger att de numera motarbetas av regeringen.

En temporär, men påtaglig försämring när det gäller att iaktta mänskliga rättigheter inträffade den 7 november 2007. Kravallpolis skingrade då fredliga demonstrationer i Tbilisi med tårgas, vattenkanoner, batonger och

gummikulor, och ett oproportionerligt våld från polisens sida.. Samtidigt utropades undantagstillstånd med kraftiga inskränkningar i yttrandefriheten, mötesfriheten och strejkrätten. Den georgiska regeringen har hävdad att agerandet var nödvändigt då en statskupp-liknande komplott mot regeringen ska ha förelegat, varvid statens säkerhet ansågs ha stått på spel.

Undantagstillståndet hävdades den 16 november. En av de oberoende tv-stationer som stängdes under denna tid återfick inte sitt sändningstillstånd förrän den 7 december.

De massdemonstrationer som ledde till att undantagstillstånd infördes bottnade till stor del i ett stort folkligt missnöje. med de fortsatt svåra sociala förhållandena i landet, med utbredd arbetslöshet och djup fattigdom. Bristande respekt för rätten till privat egendom med ofta förekommande godtyckliga vräkningar kan också ha varit en bidragande orsak.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Förutom Europakonventionen om mänskliga rättigheter (MR) och grundläggande friheter har Georgien tillträtt FN:s sex grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter och några av de tillhörande protokollen. De ratificerade konventionerna är:

- konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* och de fakultativa (frivilliga) protokollen om enskild klagorätt och om avskaffandet av dödsstraffet
- konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*
- konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- konventionen mot avskaffande av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* samt det tillhörande protokollet om enskild klagorätt
- konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* och det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr
- konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Protokollet om barn i väpnade konflikter har inte undertecknats eller ratificerats.
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees* samt 1967 års protokoll

Vidare har Georgien deklarerat att man erkänner rasdiskrimineringskommitténs kompetens att ta emot enskilda klagomål enligt konventionens

artikel 14. Likaså har Georgien förklarat att man erkänner antitortyr-kommitténs kompetens att ta emot enskilda klagomål enligt konventionens artikel 22.

I september 2003 ratificerade Georgien Romstadgan för internationella brottsmålsdomstolen (*ICC*). Man tecknade emellertid också ett bilateralt avtal med USA om att inte anmäla amerikanska medborgare till domstolen.

Georgien har också ratificerat den Europeiska sociala stadgan, den europeiska konventionen för förhindrande av tortyr, konventionen om biomedicin och protokollet om organtransplantation samt konventionen om skydd av nationella minoriteter.

Europarådet uppmanade i juni 2005 den georgiska regeringen att uppmärksamma problemet med diskriminering av den azeriska minoriteten i Georgien. Den georgiska regeringen har utfäst sig att underteckna den europeiska stadgan om minoritetsspråk. Vidare har den lovat ansluta sig till konventionen om skydd av gästarbetares rättigheter. Den avser även ratificera den europeiska konventionen mot människohandel samt tilläggsprotokollet om biomedicinsk forskning.

FN:s specialrapportör om tortyr har i en rapport, efter besök i Georgien i mars 2006, listat tio fall där tortyr kunnat konstateras.

Samarbete med FN:s kommittéer och rapportörer förekommer regelbundet. I oktober 2007 gjorde MR-kommittén i Genève en ingående granskning av hur Georgien uppfyllt sina åtaganden enligt konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, i dialog med den georgiska regeringen.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekten för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den georgiska regeringen har inlett en beslutsam kampanj för att bekämpa den utbredda brottsligheten i landet. Man tillämpar nolltolerans ifråga om brott, varför även personer som begått smärre brott häktas och får långa fängelsestraff – till exempel sju års fängelse för cykelstöld. Detta har lett till att antalet fångar har tredubblats sedan rosenrevolutionen och nu uppgår till omkring 20.000 (i Sverige, som har dubbelt så stor befolkning, är motsvarande siffra cirka 5.000). Av dessa uppges ungefär två tredjedelar vara häktade.

Trots att nya fängelser har byggts är kapaciteten fortfarande helt otillräcklig. Fängelserna är överfulla och förhållandena i såväl fängelser som häkten kan betecknas som katastrofala och omänskliga. Fångarna saknar ofta egna sängar och måste därför sova i skift. Brist på fullvärdig kost, motion och medicinsk vård är regel snarare än undantag. Undermåliga hygieniska förhållanden medför att sjukdomar sprids. Mord och våld fångar emellan är vanligt och hungerstrejker och självmord respektive självmordsförsök har rapporterats. Antalet dödsfall i fängelserna är oproportionerligt stort.

I ett uppmärksammat upplopp i mars 2006 i fängelse nummer 5 utanför Tbilisi dödades sju fångar av beväpnade vakter. Ett trettiotal skadades, varav sjutton allvarligt. Ingen av vakterna eller deras överordnade har ännu ställts till svars för dessa dödsskjutningar. Förhållandena i fängelset i fråga bedöms fortfarande vara omänskliga och förnedrande. I december 2007 öppnades emellertid ett nytt fängelse i närheten av Tbilisi dit 2.500 fångar från fängelse nr 5 överfördes. Ytterligare ett tusental skulle flyttas dit före årsskiftet.

Polisen underlåter ofta att informera frihetsberövade om deras rättigheter och förhindrar tillträde för familjemedlemmar och advokater. Dock har en förbättring noterats. En långsiktig plan för att renovera fängelserna till europeisk standard till år 2008 har presenterats av justitieministern.

Enligt ny strafflagstiftning från december 2005 har maximitiden för en arrestering sänkts från nio till fyra månader. Dock har åklagaren rätt att förlänga arresten med fyra månader. Möjligheten till husarrest i stället för häktning togs då bort.

Georgiens författning förbjuder tortyr, men allvarliga kränkningar förekommer, även om läget förbättrats på senare år. Rapporter om tortyr, polisbrutalitet, förnedrande behandling, framtvingade bekännelser och påhittade eller planterade bevis (framför allt narkotika) förekommer fortfarande. Fall av misshandel med dödlig utgång har rapporterats. Medlemmar av säkerhetsstyrkorna har i vissa fall misshandlat frihetsberövade personer och polisövergreppen fortsätter. Detta sägs generellt vara vanligare utanför Tbilisi där medvetenheten om mänskliga rättigheter är mindre utbredd och organisationer för mänskliga rättigheter är mindre aktiva.

De georgiska myndigheterna antog i oktober 2007 en handlingsplan för att bekämpa användning av tortyr. Den mekanism för förebyggande av tortyr som föreskrivs i tilläggsprotokollet till konventionen mot tortyr, som Georgien undertecknade 2005, har dock ännu inte införts.

I Abchazien förekommer sporadiskt tagande av gisslan, från såväl abchaziska som georgiska partisangrupperns sida. Mord och våldshandlingar förekommer ofta. Regionens ledning verkar inte ingripa med några åtgärder mot någondera sidan. Minor fortsätter att läggas ut, vilka ofta skadar civilbefolkningen.

Den lag om ett civilt alternativ till den obligatoriska värnplikten, som antogs av Georgiens parlament 1997, efterlevs inte i önskad utsträckning. Till skillnad från föregående år finns dock inga uppgifter om att medlemmar av Jehovas vittnen, som vägrar göra civil tjänstgöring på anläggning med militär profil, har arresteras.

4. Dödsstraff

Den 11 november 1997 avskaffades dödsstraffet och de dödsdömda fick sina straff omvandlade till 20 års fängelse. Enligt Amnesty International har 25

personer dömts till döden i utbrytarrepubliken Abchazien sedan den förklarade sig självständig. Inga avrättningar har rapporterats.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer, och internationella och lokala grupper för mänskliga rättigheter anser att det finns politiska fångar. Under 2006 arresterades ett trettiotal personer för påstådd anstiftan till statskupp. Tolv av dessa befinner sig fortfarande i fängsligt förvar. Bland de krav som den förenade oppositionen framställde i slutet av november 2007 under demonstrationerna fanns även kravet på att de politiska fångarna ska släppas fria. Som den främste av dessa utpekades den i juli 2006 fängslade parlamentsledamoten och före detta säkerhetsministern Irakli Batiasjvili, som anklagas för förräderi.

Grundlagen och annan lagstiftning garanterar rätten att röra sig fritt inom landet, att resa utomlands, att utvandra samt att återvända. I princip respekteras dessa lagar. Rörelsefriheten för befolkningarna i Abchazien och Sydossetien är dock begränsad. I dessa utbrytarområden förekommer även ofrivilliga försvinnanden, kidnappningar och dylikt.

De så kallade "meschetturkarna", som under Stalintiden deporterades från Georgien till Centralasien och nu i stor utsträckning lever i Krasnodars län i Ryssland, har haft svårigheter att återvända. Georgien åtog sig i samband med sin anslutning till Europarådet 1999 - att inom tre år börja låta meschetturkarna återvända. Inte förrän i september 2007 antogs emellertid en lag som ska möjliggöra för denna befolkningsgrupp att återvända till sitt ursprungliga hemland.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Det georgiska parlamentet har en uttalad målsättning att all ny lagstiftning ska stå i överensstämmelse med Europaråds- och EU-normer och övrig internationell standard. Rättssäkerheten är dock bristfällig och det främsta problemet är bristande tillämpning av lagarna.

Grundlagen förutser ett oberoende domstolsväsende. Domstolarna utsätts dock för politiska påtryckningar från såväl regering som parlament och kan därmed ännu inte anses självständiga i förhållande till den verkställande makten. Representanter för såväl den georgiska regeringen som parlamentet har vid upprepade tillfällen understrukit åtagandena för fortsatta reformer för ett oberoende rättsväsende.

Ett reformarbete pågår och en viss förbättring har kunnat skönjas, då det numera förekommer att enskilda personer eller företag vinner sina fall mot den

georgiska staten. Domare har tidigare tillsatts direkt av presidenten. Numera utnämns de i stället av det så kallade Högsta justitierådet, i ett försök att göra domarkåren oberoende av den verkställande makten. I verkligheten är det oklart om denna reform fått avsedd verkan. Domstolarna kan ännu inte anses helt opartiska, eftersom de fortfarande utsätts för påtryckningar från myndigheterna, i första hand från inrikesministeriet och riksåklagarämbetet.

Många domare har avskedats eller tvingats skriva under sina avskedsansökningar på grund av korruption. Ett stort antal yngre domare har utnämnts på sistone och fått löfte om att verkställande myndigheter ska sluta blanda sig i de rättsvårdande myndigheternas arbete. Domstolarna idag utmärks ofta av unga och oerfarna domare.

De rättsvårdande myndigheterna fungerar tämligen otillfredsställande och allmänhetens förtroende för rättsväsendet är lågt. Individens möjlighet att få fri rätts hjälp är begränsad. Rätten att få tillgång till advokat har dock förbättrats liksom längden på arresteringstiderna (se ovan). Det finns inga offentliga försvarsadvokater, inte heller fri juridisk rådgivning. De som inte kan betala egen advokat måste föra sin egen talan och är ofta dåligt informerade om sina rättigheter. Lång väntan på rättegång är vanligt. En nyhet är att man infört möjlighet att betala borgen. För detta krävs emellertid ekonomiska möjligheter, vilket inte alla har.

En kraftig ökning av barn och ungdomar som avtjänar fängelsestraff kan förmärkas. Ett stort antal minderåriga sitter i fängelse, de flesta inspärrade för smärre brott, ett resultat av "nolltoleranspolitiken". Beslut om att straffmyndighetsåldern skall sänkas från 14 till 12 år fattades under 2007, med verkan från och med den första juli 2008. Beslutet har rönt internationell kritik.

Georgien har sedan 1997 en ombudsmannainstitution för mänskliga rättigheter. Den har nått flera viktiga resultat bland annat genom en speciellt tillsatt snabb reaktionsgrupp, som uppmärksammat ett hundratal fall av brott mot de mänskliga rättigheterna. Nuvarande ombudsman tillsattes hösten 2004. Han har ett ambitiöst handlingsprogram och har lyckats genomföra många viktiga insatser. Medvetenheten bland befolkningen om att denna institution finns är numera utbredd. Institutionen får stöd utifrån, bland annat från Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Ombudsmannen åtnjöt till en början stöd från den nya regering som kom till makten efter rosenrevolutionen, men allteftersom han allt kraftfullare påtalat brister i hur de mänskliga rättigheterna efterlevs i landet, har han börjat motarbetas av såväl regering som parlament.

Centralregeringen saknar kontroll över utbrytarregionerna Abchazien och Sydossetien. I dessa båda områden är läget för de mänskliga rättigheterna betydligt sämre än i övriga landet.

7. Straffrihet

Straffrihet är ett omfattande problem i Georgien. Regeringen saknar tillräcklig kontroll över de rättsvårdande myndigheterna. Påstådda brott begångna av säkerhetsorganen och polisen undersöks relativt sällan och oftast först efter starka påtryckningar från organisationer för mänskliga rättigheter. De uppåt 40 dödsskjutningar som genomfördes av specialstyrkorna som ett led i brottsbekämpningen enligt regeringens nolltoleransprogram under 2004-2005 har till exempel inte lett till att någon talan väckts. Inte heller andra fall av misshandel, tortyr eller användande av våld har lett till åtal.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m. m.

Pressfriheten är grundlagsfäst och det finns ett stort antal oberoende tidningar, som kritiserar beslutsfattare på olika områden. Inskränkningar av pressfriheten från regeringen förekommer emellertid. Regeringen, och speciellt presidenten, har kritiserats av ledande representanter för mänskliga rättigheter för att vilja tysta kritik. Ett antal journalister har uppgivit att de utsatts för direkta eller förtäckta hot inför publicering av vissa uppgifter, alternativt fått order om vad som ska publiceras, ibland direkt från presidentens kansli. De flesta har emellertid valt att inte skriva något förrän de själva tvingats, alternativt valt, att avgå. Situationen för oberoende media är genomgående sämre i regionerna än i huvudstaden.

Tryckta medier kan betraktas som mycket fria i jämförelse med TV, som ofta anför att censur utövas. Ägarna till massmedia står oftast landets ledning eller andra särintressen nära. Samtidigt bör påpekas att oppositionen ofta kommer till tals även i TV. I den ranking av olika länder avseende pressfrihet som *Reporters sans frontières* (Reportrar utan gränser) publicerade 2007 hamnade Georgien på 66:e plats, i samma kategori som Hong Kong, Kuwait, Serbien och Bolivia- 2006 hamnade Georgien på 89:e plats.

I samband med de massdemonstrationer som inleddes den andra november 2007 utlyste regeringen undantagstillstånd i hela landet. Detta gällde den 7 – 16 november och innefattade förbud för privata TV-kanaler att sända nyheter. Samtidigt stängdes de oberoende TV-kanalerna Imedi och Kavkasia som varit den politiska oppositionens främsta möjligheter att få ut sitt budskap. Sedan undantagstillståndet hävts kunde Kavkasia, som endast täcker Tbilisi, börja sända igen, medan Imedi inte återfick sitt sändningstillstånd förrän tre veckor senare. Även TV-kanalen Maestro stängdes under någon dag i slutet av november, då man annonserat att man skulle sända ett program som skulle handla om journalistik och demokrati.

En ny inskränkning i yttrandefriheten är de ingrepp som myndigheterna börjat göra under 2007 för att kontrollera innehållet på vissa internetsajter. Innehåll som bedömts icke önskvärt har rensats ut av myndigheterna. En annan ny företeelse är den allt vanligare telefonavlyssning som myndigheterna börjat

tillämpa. Följden har blivit utbredd fruktan och stor försiktighet när det gäller att yppa obekväma politiska åsikter

Förenings- och församlingsfriheten är grundlagsfäst och respekteras i allmänhet, men med vissa undantag. Dock kräver myndigheterna att politiska partier och andra organisationer skall förhandsanmäla planerade offentliga sammankomster. De flesta sådana föránmälningar accepteras. Den massdemonstration som började utanför parlamentet den andra november skingrades den sjunde november av kravallpolis med tårgas och vattenkanoner. Många som hungerstrejkade och demonstrerade misshandlades. Under undantagstillståndet var folksamlingar och demonstrationer förbjudna.

Enligt konstitutionen har medborgare rätt att bilda och tillhöra fackföreningar och regeringen respekterar generellt denna rätt. Fackföreningar kan bli medlemmar av internationella organisationer. I Georgien finns en paraplyorganisation, vilken i slutet av år 2000 blev medlem i den internationella fackföreningskonfederationen (ICFTU). Därutöver finns två självständiga fackföreningar, en för lärare i Kutaisiregionen i västra Georgien och en för anställda i huvudstaden. Fackföreningarna har tidvis varit aktiva men antalet betalande medlemmar har sjunkit. Fjorton procent av landets totala arbetskraft är organiserade i fackföreningar. Det finns uppgifter om att vissa arbetsgivare varnat anställda för att organisera sig fackligt.

Den georgisk-ortodoxa kyrkan har en privilegierad särställning i samhället som regleras i en konkordatliknande överenskommelse (ett avtal mellan stat och kyrka) med den georgiska staten. Andra trossamfund diskrimineras. (se vidare nedan)

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Efter det att Saakasjvili kommit till makten genom rosornas revolution genomfördes ändringar i författningen som ökade presidentens maktbefogenheter betydligt, i riktning mot en presidentiell demokrati. Regering och parlament spelar en underordnad roll, bland annat sedan presidentens parti vunnit en absolut majoritet av parlamentsplatserna i valet 2004. Missnöje med presidentens auktoritära styre anses ha varit en av orsakerna till de omfattande demonstrationerna i slutet av 2007.

I Georgien råder i princip politisk pluralism med flerpartisystem. Det finns inga begränsningar för att bilda politiska partier mer än krav på registrering. För närvarande finns 185 registrerade politiska partier. Oppositionen är svag, men tillåts verka tämligen fritt. Så snart starkare politiker som bedöms på allvar kunna utmana nuvarande makthavare tillkännager sina ambitioner, riskerar de emellertid att hindras i sitt uppsåt. Detta drabbade under hösten 2007 både före detta försvarsminister Okruasjvili, som arresterades tre dagar efter det att han bildat ett nytt politiskt parti, och affärsmannen Patarkatsisjvili, vars

tillgångar frystes eller beslagtogs så snart han meddelat att han skulle finansiera oppositionspartiernas verksamhet. Okruasjvili har nu tvingats i landsflykt.

Allmänhetens förtroende för de styrande har minskat på senare år. Lokala val genomfördes under hösten 2006. Regeringen anklagades för att hindra oppositionen från att genomföra en fullständig valkampanj genom att tidigarelägga valen. Regeringen anklagades också för att missbruka administrativa resurser inför valet. Registreringen av röstberättigade var fortsatt otillräcklig och ibland felaktig. Avsaknad av oberoende medier samt politisk obalans i sammansättningen av valkommissionerna kunde också konstateras.

Farhågor att liknande oegentligheter skall äga rum igen har yppats sedan presidenten efter massdemonstrationerna hösten 2007 tidigarelade det kommande presidentvalet, som skulle ha ägt rum år 2009, med ett helt år och fastställde valdatum till den 5 januari 2008. Beskuren yttrandefrihet, administrativa resurser med mera, riskerar att göra villkoren för valkampanjen föga jämlika. Myndigheternas behandling av demonstranterna i november 2007 med överdrivet våld och att uppsöka och bötfälla identifierade demonstranter i efterhand och så vidare, förefaller ha syftat till att skrämma medborgarna.

Kvinnor är underrepresenterade i regering och parlament. Parlamentets talman är emellertid kvinna. Hon tjänstgjorde dessutom som tillförordnad statschef i slutet av 2007 i avvaktan på det tidigarelagda presidentvalets utfall. I parlamentet finns åtta ledamöter från minoritetsgrupper, varav fem armenier och tre azerier.

Den georgiska statsmakten saknar helt kontroll över Abchazien och har ett mycket begränsat inflytande över Sydossetien. Båda utbrytarrepublikerna styrs av auktoritära regimer. I Abchazien begränsades medborgarnas rättighet att delta i val och i den politiska processen genom att en ny medborgarskapslag antogs som tvingade georgier att avsäga sig sitt medborgarskap. Myndigheterna i Abchazien har också stoppat inrättandet av ett kontor för mänskliga rättigheter i FN:s regi i Gali.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Arbetslösheten uppgår officiellt till 12-13 procent. De flesta andra källor anger betydligt högre siffror, enligt flera uppgifter uppemot 50 procent. Inte minst regeringens åtgärd att avskeda tiotusentals statstjänstemän, inklusive 20 000 poliser, som ett led i reformarbetet har spätt på arbetslöshetssiffrorna.

Det finns framför allt en omfattande gråzon i fråga om arbetslösheten med många så kallade "undersysselsatta" (taxichaufförer med privat verksamhet, gatuförsäljare etcetera). På grund av arbetsbrist har många georgier valt att förtjäna sitt levebröd utomlands, huvudsakligen i Ryssland.

Ett allt större problem under 2006-2007 har blivit myndigheternas bristande respekt för rätten till privat egendom. Ett stort antal affärsidkare, lägenhetsinnehavare med flera, har ställts inför valet att antingen skänka bort sin egendom gratis till staten, eller sälja den till kraftigt underpris, eller att i annat fall anklagas för narkotikainnehav eller dylikt. Många har vräkts med våld från sina bostäder eller kontor. Flera har fått se sina bostäder rivas. Ombudsmannen har betecknat myndigheternas framfart som ”barbarisk”. Efter händelserna i november 2007 har myndigheterna lovat att privat egendom härnäst skall respekteras.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

På grund av landets ekonomiska problem har anslagen till sjuk- och hälsovård inte räckt till. Regeringen har förklarat som sin avsikt att under de närmast kommande åren göra stora satsningar på det sociala och ekonomiska området. Mycket återstår dock. Hittills har cirka fyra procent av BNP avsatts för hälsosektorn.

Barn får fri hälsovård upp till fyra års ålder.

Abort är fortfarande den vanligaste formen av födelsekontroll.

12. Rätten till utbildning

Det georgiska utbildningsväsendet är väl utbyggt. På papperet är utbildningen allmän och i princip gratis. I verkligheten har den ekonomiska krisen slagit hårt även mot skolorna. Föräldrarna måste ofta betala avgifter till skolan på grund av bristen på tillräcklig statlig finansiering och ibland även till lärarnas löner. Från regeringens sida har man uppmärksammat problemet och lovat att alla skall ha rätt till lika utbildningsmöjligheter.

Inträdesproven till universitet och högskolor har stramats upp, vilket medfört att möjligheterna till korruption minskat betydligt på detta område.

Det stora antalet internflyktingar saknar ofta tillgång till såväl utbildning som sjukvård. Bristande kunskaper i georgiska uppges också begränsa minoriteternas möjligheter till utbildning.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Omkring hälften av Georgiens befolkning uppges leva under fattigdomsstrecket, medan 15 procent kan betecknas som extremt fattiga. Trots vissa höjningar de senaste åren går löner och pensioner knappast att leva av. Georgien kom 2007 på 96:e plats bland världens länder när det gäller mänsklig utveckling (UNDP:s Human Development Index, FN:s utvecklingsprogramms index för mänsklig utveckling), i samma kategori som Tunisien, Iran och Paraguay.

Ett av skälen till de omfattande massprotester som ägde rum under hösten 2007 var missnöje med regeringens sociala politik. Den kraftiga ekonomiska tillväxten under senare år upplevdes inte ha kommit folkflertalet till del. Missnöje uttrycktes också med att regeringens framgångsrika bekämpning av korruptionen på lägre nivåer i samhället inte har motsvarats av mindre korruption bland högre makthavare.

President och regering uppfattade budskapet och har tillkännagivit en ny social politik med höjda pensioner, höjda lärarlöner, bidrag till el- och gasförbrukning, bidrag in natura av ved och mjöl med mera. Dessa åtgärder har uppenbarligen varit del av valkampanjen inför presidentvalet i januari 2008 från nuvarande makthavares sida. Ekonomer har ifrågasatt deras effektivitet på lång sikt eftersom de sannolikt kommer att ge upphov till inflation.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Enligt grundlagen åtnjuter kvinnor samma rättigheter som män, men detta gäller inte alltid i praktiken. Jämställdhet mellan könen är än så länge i stort en icke-fråga och statsmakterna vidtar endast obetydliga åtgärder för att motverka diskriminering eller könsrollstänkande. Ett "Råd för Jämställdhet" har emellertid bildats under ledning av den kvinnliga talmannen Nino Burdjanadze. Det finns därutöver en rad enskilda organisationer som engagerar sig i könsrollsfrågor. Kvinnor får i allmänhet lägre lön än män för samma slags arbete. De har också ofta mindre kvalificerade arbeten.

Det georgiska samhället är påtagligt patriarkaliskt. Kvinnans roll är som mor och maka. Hennes viktigaste uppgift är att föda barn och i sin roll som mor bemöts hon med aktning. Sexuella trakasserier uppges vara vanliga på arbetsplatser. Det förekommer fall där kvinnor kidnappas och även våldtas för att samtycka till giftermål.

Våld i hemmet uppges vara vanligt förekommande. En lag mot våld i hemmet antogs i maj 2006. Enligt denna lag beläggs våld mot kvinnor och barn i hemmet med fängelsestraff. En särskild handlingsplan för att genomföra den nya lagens föreskrifter antogs i juli 2007. Fortfarande tycks emellertid otillräckliga åtgärder ha vidtagits för att skydda och bistå våldsoffren. Bland annat har staten inte avdelat några medel för härbärgen eller särskilda bostäder där kvinnor kan söka skydd – de få sådana som finns finansieras uteslutande av enskilda organisationer.

Handel med kvinnor och även med barn och internflyktingar är ett problem, som ägnas relativt litet intresse. Georgien är framför allt ett genomgångsland i detta avseende. Regeringen har dock vidtagit vissa åtgärder, bland annat ett program för utbildning av poliser. En kommission mot människohandel, kallad

Interagency Commission Against Trafficking (ICAT) som sorterar under Nationella säkerhetsrådet, har bildats. En handlingsplan har fastställts. Myndigheterna samarbetar med nationella och internationella enskilda organisationer på detta område. Man har öppnat en telefonlinje för rådgivning till offer för människohandel.

15. Barnets rättigheter

De förmåner som barn erbjuds är mycket begränsade eftersom statens budget är otillräcklig. Före fyra års ålder kan barn få tillgång till fri sjukvård.

Det finns uppskattningsvis 1 500 gatubarn i hela landet, varav flertalet i Tbilisi. Det är brist på barnhemsplatser och för dem som har plats, råder en oacceptabel situation med brist på mat, kläder, utbildning, medicinsk vård, värme, el och vatten. Allt fler barn rapporteras vara inblandade i brottslig verksamhet, narkotikamissbruk och prostitution. Regeringens åtgärder är begränsade till att driva två mindre barnhem i Tbilisi tillsammans med en frivilligorganisation.

Vid rekrytering till landets väpnade styrkor samt för att delta i väpnad konflikt är minimiåldern 18 år.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Etniska georgier utgör drygt 70 procent av befolkningen. Inga väsentliga skillnader görs mellan de olika befolkningsgrupperna, men de etniska minoriteterna är klart underrepresenterade i det politiska livet. Regeringen respekterar i stort sett etniska minoriteters kulturella rättigheter, men begränsar självstyret i etniska armeniska och azeriska enklaver (land som brutits ut ur Georgien).

I Georgien finns en grundlagsskyddad äganderätt till mark. I gränsområden till främst Armenien och Azerbajdzjan, där dessa etniska minoriteter bor, finns ett förbud mot att privat äga mark i en 25 kilometer bred säkerhetszon.

De ryska, azeriska och armeniska minoriteterna kan fritt tala sina språk och såväl ryska som georgiska används i kommunikation mellan de olika grupperna. Klagomål har kommit om att språkdiskriminering utövas i den armeniskspråkiga regionen Samtsche-Dzjavachetien, där georgiska myndigheter kräver att skriftliga hänvändelser till myndigheterna skall göras på georgiska.

Den georgisk-ortodoxa kyrkan har en privilegierad särställning i samhället som regleras i en konkordatliknande överenskommelse med den georgiska staten. Andra trossamfund diskrimineras. Kyrkobyggnader som konfiskerades av sovjetregimen har efter självständigheten överlämnats till den ortodoxa kyrkan, också sådana kyrkor som ursprungligen tillhörde den romersk-katolska eller

den armenisk-gregorianska kyrkan. Spänningen mellan den ortodoxa och den armeniska kyrkan är därför stor, en konflikt som den armeniska kyrkans överhuvud i Armenien, katolikosen av Etjmiadzin, också gjort det internationella samfundet uppmärksamt på.

Andra kyrkor än den ortodoxa accepteras intej som juridiska personer och kan därför inte äga kyrkobyggnader annat än genom privatpersoner. Allt kyrkobyggande måste godtas av det ortodoxa patriarkatet.

Religiösa sammanslutningar, icke-traditionella religiösa grupper som baptister, Hare Krishna och Jehovas vittnen bemöts ofta med misstänksamhet, särskilt utanför Tbilisi. Enligt rapportering från ombudsmannen har dock toleransen för religiösa olikheter ökat avsevärt sedan 2004. Våldsaktionerna mot anhängare till Jehovas vittnen av extrema georgisk-ortodoxa anhängare har i princip upphört. Det förekommer dock fortfarande incidenter grundade på religiös intolerans. Jehovas vittnen har liksom tidigare vid några tillfällen nekats tillstånd att hålla sammankomster utomhus. Vissa av deras anhängare har utsatts för misshandel. Rättsväsendet har oftast valt att inte reagera på de anmälningar som gjorts. I Abchazien är dekretet om att Jehovas vittnen är förbjudna att verka fortfarande i kraft, men följs inte.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Säkra uppgifter om homo-, bi- eller transsexuellas (HBT) situation i Georgien har inte funnits att tillgå. Det finns i lag ingen diskriminering av dessa grupper. I en lag från 2006 förbjuds arbetsgivare tvärtom att diskriminera på grund av sexuell läggning.

Homosexuella, bisexuella och transpersoner betraktas emellertid med starka fördomar och intolerans i det georgiska samhället. Bristen på öppenhet vad gäller dessa grupper är påtaglig, och 87 procent av dem anser sig vara tvungna att dölja sin läggning. Okunnigheten är monumental och företeelsen tabubelagd.

I en engelskspråkig tidning kunde man i november 2007 läsa följande rubrik: "Sexual Minorities in Georgia Face Overwhelming Discrimination". Artikelnen gällde en tjugooårig man som omedelbart avstängts från att vidare delta i en dokusåpa på en av TV-kanalerna, sedan han berättat att han var homosexuell.

18. Flyktingars rättigheter

I Georgien finns sedan 1992/93 cirka 200 000 internflyktingar från Abchazien och 60 000 från Sydossetien. Dessa grupper är socialt och ekonomiskt mycket utsatta och deras situation verkar snarast ha försämrats under senare tid. I brist på politiska uppgörelser går återflyttningen av internflyktingar trögt. Myndigheterna har ogärna sett att internflyktingarna integreras på sina nya bostadsorter och de får till exempel inte bedriva affärsverksamhet. Sedan

bidrag till bostäder delats ut kan denna politik komma att mjukas upp. Flyktingar har i flera fall tvångsförflyttats från förläggningar som utrymts. De har visserligen fått viss ekonomisk kompensation, men inte tillräckligt stor sådan för att kunna finansiera nya bostäder.

Georgien har anslutit sig till FN:s flyktingkonvention från 1951 och tilläggsprotokollet från 1967. Flera internationella organisationer oroas dock av problem med statslöshet, att få tillbaka egendom med mera. Enligt FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) behöver georgisk flykting- och asyltagstiftning reformeras för att nå internationell standard. Landet behöver också utveckla en fungerande asylstruktur och kapacitet att hantera det stora antalet flyktingar och internflyktingar. Konflikten i Tjetjenien försvårar återflyttning av de tusentals tjetjenska flyktingarna i Georgien.

19. Funktionshindrades rättigheter

Lagen föreskriver att staten skall erbjuda skydd och stöd till funktionshindrade. Lagen innehåller också regler om speciella rabatter och sociala förmåner för funktionshindrade, speciellt krigsveteraner. Det är emellertid tveksamt om dessa lagar efterlevs i någon större utsträckning i praktiken. De funktionshindrades rättigheter verkar knappast vara en av regeringens prioriteter, och många statliga institutioner för funktionshindrade har stängts på grund av bristande finansiering. Diskriminering av funktionshindrade förekommer i flera olika avseenden, och deras integrering i samhället lämnar mycket övrigt att önska.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett stort antal aktiva organisationer för mänskliga rättigheter i landet. Efter ”Rosornas revolution” bemannades flera högre poster inom den nya regeringen och förvaltningen av före detta företrädare för enskilda- och människorättsorganisationer. Detta ledde inledningsvis till en åderlåtning och försvagning av organisationerna för mänskliga rättigheter och sedermera till en viss misstänksamhet mellan de bägge lägren. Flera enskilda organisationer klagar på att regeringens till en början välvilliga inställning försvunnit och att de numera motarbetas av myndigheterna.

Centralregeringen saknar fortfarande kontroll över utbrytarregionerna Abchazien och Sydossetien. I dessa båda områden är läget för de mänskliga rättigheterna betydligt sämre än i övriga landet och det är svårare för enskilda organisationer att verka fritt.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Ett stort antal organisationer har fältverksamhet i Georgien. Bland annat har FN och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) ett gemensamt kontor för mänskliga rättigheter i utbrytarrepubliken Abchaziens huvudstad Suchumi. OSSE har också ett kontor för den så kallade mänskliga dimensionen, som bland annat omfattar mänskliga rättigheter. Europarådet har ett informationskontor i Tbilisi. Även FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter planerar att öppna representation i Tbilisi.

FN-organ, EU och bilaterala givare samarbetar aktivt med georgiska organisationer för mänskliga rättigheter. EU har genomfört en rättsstatsinsats i landet. Flera av de prioriterade samarbetsområden som EU och Georgien kommit överens om i handlingsplanen för att genomföra ENP (EU:s grannskapspolitik) berör hur av mänskliga rättigheter efterlevs.

Svenska Sida stödjer insatser för demokrati och mänskliga rättigheter genom UNDP:s utvecklingsprogram, Kvinna till kvinna, Norska flyktingrådet, Raoul Wallenberg Institutet och Ombudsmannen.

Internationella rödakorskommittén har fullt tillträde till fängelser, inklusive i Abchazien. Även OSSE har tillträde till fängelserna, liksom också ett antal enskilda organisationer.